

NIKOLA D'ESTJEN D'ORV

AUFEL

Prevela s francuskog
Emilija Cerović Mlađa

■ Laguna ■

Naslov originala

Nicolas d'Estienne d'Orves

EIFFEL

© Éditions Michel Lafon, 2021, Eiffel

Adapted from the movie “EIFFEL” by Martin Bourboulon, on an original scenario by Caroline Bongrand, adaptation and dialogues by Caroline Bongrand, Thomas Bidegain, Martin Bourboulon, Nathalie Carter and Martin Brossollet.

© 2021 VVZ PRODUCTION – PATHE FILMS – CONSTANTIN FILM PRODUKTION – M6 FILMS

Published by arrangement with Lester Literary Agency & Associate

Translation copyright © 2022 za srpsko izdanje, LAGUNA

AUFEL

PROLOG

Bordo, 1859. godine

Voda je bila ledena. Verovao je da će izbušiti njegovo telo. Kao da su mu hiljade noževa probadale kožu, gušeći ga. Bila je toliko hladna da ga je pekla. Činilo se kao da plamen guta njegovo lice, proždirući mu obraze, čelo i usne. Toliko se iznenadio da je otvorio usta, a ona su se istog trena ispunila mutnom vodom, koju je progutao pre nego što je zadržao dah.

Sve se odigralo tako brzo! Taj krupni radnik, čije su cipele bile šire od dasaka na pontonu. Pohabane, klizave, loše složene daske. I taj trenutak nepažnje kada je čovek želeo da zvizne mladoj ženi koja je prolazila drugom obalom, sa druge strane Garone.

Samo sekundu kasnije bio je to nesrećan slučaj.

Stopalo i leđa se izvijaju i sledi neverovatn krik, gotovo radostan, od koga pucaju bubne opne.

Sveopšti strah.

– Gospode! To je Šovije!

Svi su stali. Ipak, da ste svakoga od njih ponaosob pitali, svako bi priznao da se uplašio. Pauels ih je uveravao da je gradnja sigurna, da nema rizika, da je pravljenje pasarele dečja igra. I svi su mu verovali. Bar je učinio da veruju. Uostalom, Pauels je dobro platio. Bio je jedan od najboljih poslodavaca. Konačno, bili su ponosni što rade na tom projektu. Pisalo se u novinama da je ta metalna pasarela revolucionarna. Ljudi su u kafeu i na ulici doživljali radnike ne bi li saznali više.

– Hoćete li nam ispričati?

– Kada se otvara most?

To im je laskalo. Osećali su se kao saučesnici jednog podviga. Svi sem mladog, dvadesetšestogodišnjeg inženjera, kojim su bili oduševljeni i koji nije štedeo truda – prvi je dolazio na gradilište i poslednji sa njega odlazio. Koliko energije i ideja ima taj Gistav Ajfel! Naravno, njegovo ime zvučalo je germanski iako se predstavljao kao Burgundijac. Na kraju krajeva, niko nije mario. Na gradilištu nije važno poreklo, važni su samo ljudi koji rade.

I Šovije je radio na pontonu. Bio je jedan od najpredanijih poslu. Ajfel ga je zapazio i ubrzo stekao poverenje u njegov sud, u njegovu sirovu intuiciju. Nije li baš Šovije upozorio inženjera da ponton nije bezbedan?

– Trebalo bi o tome govoriti sa gos'n Pauelsom. On je gazda. Treba još samo malo drveta, znate li?

– Pobriniuću se za to – obećao je Ajfel.

Nažalost, nije bilo svrhe.

– Ne dolazi u obzir! – zagrmio je Pauels pre nego što je i čuo upozorenje svog inženjera.

– Ali, gospodine, ako se kojim slučajem dogodi nesreća, vas će smatrati odgovornim!

– Naprotiv! Prijatelju, svi smo odgovorni za to da ponton bude bezbedan. Napokon, na vama je da nadgledate kako gradilište funkcioniše. Već me sve previše košta. Moram vas podsetiti da upravo vi primete najveću platu.

Ajfel se na gradilište vratio praznih ruku, ali niko mu nije zamerio zbog toga.

– Bar ste pokušali, gos'n Ajfele – rekao je Šovije.

Gistav ga je blago potapšao po ramenu.

– Treba samo biti malo oprezniji, zar ne, Žile?

– Spretan sam ja! – nasmejao se radnik.

Međutim, baš je Šovije pao naglavačke, ispustivši strašan krik.

U Gistavovom mozgu sve se toliko brzo odvijalo da nije imao vremena ni da promisli. Da nije tako bilo, zar bi skočio?

Nije se ni izuo, samo je skočio.

Hladnoća ga je šćepala, ali njegova volja bila je jača. Uprkos prljavoj, smeđoj vodi, spazio je kako Šovijeova silueta tone. Video je čak i njegove nepoverljive oči, koje su ga fiksirale. Na njihovu sreću, nivo vode nije bio visok u to doba godine. Za nekoliko sekundi Ajfel je oko pojasa uhvatio čoveka koji je bio dvostruko viši i jači od njega i snažno se nogama odbacio sa dna Garone. Još jedan srećan momenat – oslonio se na dasku koja je pala sa konstrukcije još prvog dana gradnje.

Izgledalo je kao da izlazak na površinu traje čitavu večnost. Kažu da se u takvim trenucima – onim sudbonosnim – sva sećanja vrate. Ali Ajfel je potisnuo uspomene.

Nije trenutak za svođenje računa. Izaći će na površinu pre nego što se udave.

Osećali su snažan bol u grudima zbog vazduha koji im je ispunio pluća. Zbog gutljaja tečne lave obojica su povratila čim su stigla na obalu.

Gomila radnika se skupila i svi su hteli da im pomognu da se izvuku iz reke.

Šovije je pao na leđa i nasmešio se nebesima.

Ajfel je, međutim, ležao nepomično, licem okrenut ka radniku.

– Spretan?

Šovije se nasmejao glasno i bolno i počeo je da cvokoće.

– Svako se može prevariti, gos'n Ajfele. Ali jedno je sigurno – vi ste zaista pravi heroj.

Gistav je slegnuo ramenima i zatvorio oči. Vazduh mu nikada nije toliko prijao.

Pariz, 1886. godine

– Gospodine Ajfele, u očima Sjedinjenih Američkih Država vi ste heroj!

Kako neobičan akcenat. Okrugao, razvučen, sa neočekivanim trzajima. Ajfel se oduvek pitao kako se formiraju akcenti. Ima li to veze sa klimom ili reljefom? Neki samoglasnici su, dakle, osjetljiviji na sunce, a suglasnici na kišu? Da li američki akcenat predstavlja sintezu izgovora engleskog, irskog i holandskog? Možda, ali u ovom slučaju, da li postoji jezik koji je prethodio njima? Neka primitivna struktura?

„Kostur...“, razmišljao je Ajfel dok je posmatrao njihove mesnate usne i spremao se da promrsi odgovore na njihove pohvale, da govori a ne kaže ništa.

U stvari, već ima pola veka kako je posvetio svoj život kosturima. Odrekao se skoro svega – porodice, ljubavi i odmora – zbog svoje strasti prema kostima. Svakako, to

su samo bedra od metala, cevanice od čelika. Ali ta visoka zelena žena, pokrivena prilično smešno, koja se uzdiže ispred skupštine, nije li i ona Ajfelova kći? Njoj duguje svoju najskrivenu i najintimniju konstrukciju.

– Da li ti je dobro, Gistave? – šapuće Žan. – Reklo bi se da si ugledao prikazu.

– Prikazu... Uskoro će postati stvarnost.

Ajfel ponovo dodirne zemlju i priseti se gde se nalazi, pred kim i zašto.

Ambasador Miligan Meklejn ništa nije primetio i nastavio je govoranciju tim užasnim akcentom pred skupom ljudi koji su pod svojim okovratnicima i brkovima cupkali od dosade.

– U svojoj skromnosti tvrdite da ste uradili samo unutrašnju konstrukciju Kipa slobode. No upravo ta konstrukcija, taj skelet daje joj i davaće joj snagu.

Nekoliko starkelja se okreće ka Ajfelu, gledajući ga s divljenjem. A on oseća skoro neodoljivu želju da im se isplazi, no obećao je da će se suzdržati. Ortak Žan ga je to zamolio.

– Gistave, to je deo tvoje misije.

– Znaš dobro da se podsmevam počastima.

– Ali ne i ja, ne mi, ne i preduzeće *Ajfel*. Ako ne zbog sebe, a ono...

– Zbog mene – dodala je njegova kći Kler dok je ulazila u biro, baš u trenutku kada je nevešto vezivao svoju leptir-mašnu. – Daj da ti pomognem, izgužvaćeš okovratnik, tata.

Gistav Ajfel je čovek terena, a ne salona. Oduvek je prezirao kurtizane, plesanje, neiskrenost i izveštačenost ministarskih kabineta i ložnice ambasada.

Ali u redu, Ortak je u pravu – treba igrati igru. Naročito ako to pričinjava zadovoljstvo njegovoj dragoj kćerki.

– Ta će statua odoleti svim vetrovima i burama i biće tamo i kroz sto godina.

– Nadam se, idiote! – mrmlja Ajfel dovoljno glasno da ga Ortak čuje i gurnu ga u rebra.

Inženjer pravi korak napred i, smešeći se ambasadoru, dodaje:

– Mnogo duže od sto godina.

Okupljeni kašljucaju, kikoću se i govore da taj Ajfel ima duha. Gistav ih gleda s lažnom blagonaklonošću.

Iskoristivši što je stajao korak ispred ostalih, ambasador prilazi heroju dana i kači mu medalju.

Ajfel je zapanjen što je tako mala. Dobio ih je gomilu tokom godina. Francuska, regionalna, kolonijalna – sve su one bez reda ubačene u fioku po kojoj deca obožavaju da kopaju tokom sredoposne nedelje. I ova će tako proći.

„Sve ovo za ovolicno...“, misli se Ajfel, okrećući se prema „svojoj“ statui. Uostalom, da li je zaista njegova? Njena forma, njene čari, pogled, oholost – iza svega stoji vajar Bartoldi. Pored nje će od sada prolaziti putnici na ulasku u luku Njujorka. Ona će biti prva Amerikanka koju će sresti. Ali kome će pripisati autorstvo? Umetniku ili inženjeru? Ko je od njih dvojice umetnik, pravi stvaralac? Zar umetnost nije u skrivenom, onom što se ne pokazuje? Jesu li svi mostovi, pasarele i vijadukti koje je Gistav konstruisao poslednjih trideset godina samo objekti ili su pak umetnička dela? Nije li vreme da sagradi konstrukciju, skelet koji će postojati samostalno, sam za sebe? Kakva bi to bila osveta i trijumf kostiju!

Slab bol prenu ga iz misli. Da li je ambasador učinio to hotimice? Da li je zapazio trenutni izraz lica onoga kome je zabô iglu medalje nekoliko milimetara u grudi?

Amerikanac se pravi da ništa ne primećuje, a Ajfel krije grimasu.

– U ime američkog naroda i njegovih vrednosti imenujem vas počasnim građaninom Sjedinjenih Američkih Država. *God Bless America!*

– *God Bless America!* – horski podržavaju prisutni.

Misleći da je pred njim Francuz, ambasador grli Ajfela, a zatim ga ljubi u oba obraza. Gistav se ukočio. Njegova nemačka krv proradi svaki put kada je izložen suviše prisnim gestovima. Ti Amerikanci zaista su veliki zanesenjaci. I taj dah, dobri moj Bože!

„Da li ste jeli žabe, gospodine ambasadore?“

Naravno da ne kaže ništa, ali i te kako bi želeo.

* * *

– Jenki smrdi na beli luk! Užas!

– Videlo ti se na licu. Nadam se da niko drugi nije primetio.

Ajfel pogleda prisutne koji grgoću dok piju šampanjac.

– Oni? Oni su slepi i gluvi.

Jedan stari akademik se naginje ka Ajfelu i srdačno mu steže ruku dok mrmlja pohvale koje Ajfel nije mogao razumeti zbog zuba koji su akademiku falili.

– Ali nisu nemi – dodaje Ortak dok se starkelja udaljava teturajući se u zelenom odelu.

– Dobro, dosta – zaključuje Ajfel i uputi se ka garderobi.

– Gistave, čekaj!

– Šta da čekam? Svi ovde brbljaju. Znaš dobro da prezirem brbljanje.

Ortak kao da čeka u zasedi, kao da se boji da će Ajfelovo držanje delovati kao podsmech. Godinama on ispravlja stvari, čisti za njim. Veoma nezahvalan posao – Gistav je njegov saradnik, a ne njegov gospodar. Ali Ajfel ne mari za to. Njihovo prijateljstvo – jer oni zaista jesu prijatelji – počiva na neobičnom odnosu zavisnosti i saučesništva. Kao slepac i paraličar.

Danas, na primer, Gistav ne bi smeo biti tako opušten. Ortak ga je upozorio dok su se peli stepenicama Ambasade Sjedinjenih Američkih Država u Ulici Fobur Sent Onore da će tamo biti otmenog društva. Odnosno, budućih ugovora.

– Nisu nam potrebni ugovori.

– Uvek su nam potrebni! Vidi se da se ne baviš finansijama, Gistave.

Međutim, Ortak je u pravu. Večeras su se dvor i grad ujedinili pod američkom zastavom. Nije trenutak da čovek izigrava zvezdu.

– Znaš li da ljudi pričaju samo o Svetskoj izložbi? To je za tri godine. Takoreći sutra.

Gistav se pravi da ga ne čuje, uzima čašu šampanjca i mršti se.

– Jesi li video? Mlak je. Stvarno, ti Amerikanci...

Ortak zgrabi Ajfela za mišicu i prilično grubo ga gurne u ćošak, pod sliku Kejp Vinsenta na jezeru Ontario. Datirana, zamrznuta slika utvara kakve pohode salone.

Ortak pokazuje na leđa jednog krupnog čoveka koji se klati u mestu kao da mu je dosadno.

– Onaj veliki, tamo. On je u Ministarstvu spoljnih poslova. Kaže da Frejsine hoće spomenik koji će predstavljati Francusku 1889. godine.

– Spomenik?

Videvši da je napokon pridobio inženjerovu pažnju, Ortak insistira.

– Da! Hoće da ga postave u Pitou, na kapiji Pariza. A da bi se do tamo stiglo, planiraju da izgrade metro kao u Londonu. Da voz prolazi ispod Sene.

Ajfel se probudi na ovu ideju.

– To je dobro, *veoma* dobro!

Ortak je osetio da će konačno dobiti partiju.

– Vidiš da nismo badava došli ovamo! Trebalo bi kontaktirati s ministrom i predložiti mu projekat i planove.

– Za metro? U pravu si. Raspitaj se.

– Ne za metro, Gistave! Za spomenik.

Kad Gistav nešto zamisli, nemoguće ga je odvratiti.

– Metro nije nova ideja. Naposletku, već se radi na tome – dodaje Ortak.

– Ko radi? – dobaci Ajfel dok oblači kaput.

Ortak mora priznati da ne zna.

Inženjer se osmehuje, izdaleka čini neznan naklon, dajući mali znak nekolicini zvanica koje primećuju da on odlazi. Videvši da se neki spremaju da priđu, hoda unatraške ka dvorištu ambasade. Ortak ga prati u stopu. Gistavov duh je već bio odlutao. Metro! Treba ga napraviti bolje od Engleza! Zamisli tunele, metalne konstrukcije i skelet gigantske gliste!

– Kažem ti, raspitaj se. Spomenik ničemu ne služi. Ali metro – to je dobar projekat. *Pravi* projekat!

Bordo, 1859. godine

Pauels nije znao šta je više razbukvalo njegov bes – Šovijeva nesreća, Ajfelova lakomislenost ili njegova sopstvena škrtost, zbog koje je proživio pravu dramu.

Radnici su se razmicali, praveći mu prolaz dok je išao ka dvojici koja su ležala na obali. Osećala se mešavina poštovanja i odvratnosti. Pauels je ostao gazda.

– Gospode! Šta ste umislili? Nije trebalo da preskačete!

Ajfel se počeo uspravljati i, više po refleksu nego iz osećanja, Pauels mu je pružio ruku kako bi mu pomogao da ustane.

– Rekao sam vam, gospodine Pauelse. Sa više drveta napravili bismo širu skelu i niko ne bi upao u vodu.

Radnici su uglas potvrdili. Inače se ne bi usudili da progovore. Nisu znali do koje mere smeju da podrže inženjera.

– Sto puta sam vam kazao – imam ograničen budžet!

Prisutni su se skamenili, iščekujući odgovor.

Pokazujući na radnike, Ajfel je smireno rekao:

– A meni su potrebni svi moji ljudi.

Pauels je shvatio da je na klizavom terenu. Nije želeo da rizikuje da se pobune. U svakom slučaju, budžet će biti probijen. A i on sam mora polagati račune.

Prišao je Ajfelu, uhvatio ga za ruku kao da su u salonu i progovorio nameštenim tonom zaverenika:

– Vaš drug nije mrtav – reče Pauels i pokaza na Šovijea.

Radnik se i dalje smešio nebu kao da je sam dobri Bog došao da odgodi njegovu smrt.

Ajfel je bio primoran da se složi.

– I prestanite da me gnjavite pričom o drvima.

– U tom slučaju, sam ću se pobrinuti – zagrmeo je Gistav.

– Vi ćete se pobrinuti? I šta je sledeće?

Ne uputivši nijedan pogled Pauelsu, Ajfel se uvio u nekakvo ćebe i okrenuo.

– Kuda ćete?! Osušite se, za ime Boga! Nije trenutak da se razbolite!

Da je video lice svog inženjera, Pauels bi uočio osmeh. Ajfel je voleo izazove i bio je spreman da prihvati još jedan. Uostalom, dan je počeo spasavajući jedan život. A prkositi najbogatijem čoveku u Bordou biće dečja igra.

– Vratite se, Ajfele! – vikao je Pauels, gubeći svaki autoritet. – Preklinjem vas, ne pravite gluposti!

Pariz, 1886. godine

Ajfel voli galamu. Ali ne elegantni šum salona i šapat budoara, već pravu, iskrenu buku ljudi koji nazdravljaju i junače se. To ga podseća na gradilišta i ateljee. Na buku ljudi koji se hvataju ukoštac sa svojim zanatom, uronjeni u svakodnevicu, zaokupljeni time da ni iz čega stvore masu i oblik. Angažovani da naprave nešto stvarno, opipljivo, tako je Gistav *zamišljao*. Sve je u imaginaciji – moć da se vidi dalje, drugačije. A to je ostvarivo jedino u neprekidnoj larmi koja sledi iza velike tišine inspiracije, koja je za inženjera oduvek bila predmet fascinacije i užasa. Dokle god je sam sa svojim idejama, dok traži iskru iz koje će nastati prvi nacrt, Gistav je uplašen. Oseća se kao dečaćić na ivici šume, u noći, ne znajući s koje strane će se pojaviti vuk. Ali bauk se nikada ne pojavljuje. Naprotiv, njegova kreativnost počinje da dela upravo kada je strah na vrhuncu, neizreciv i neopipljiv; on mora dotaći dno strepnje i

sumnje da bi se uzdigao do *dobre* ideje. Upravo tako je i firma *Ajfel* postala ono što jeste – genije gvožđa, pesnik metala. Gvožđe, metali koji postoje samo u buci topionica, čekića, zanatskih radionica, kroz oznojene mišiće, zabrinuta čela, oprez koji ni za trenutak ne prestaje. Ponovo galama. Njegova draga galama. Njegov dom.

Zato je Gistav tako dobar u krčmama u kojima ljudi ne čuju jedni druge. Te košnice u kojima se ljudi deru, dozivaju se i hvataju jedni druge, u sebi nose nešto ohrabrujuće. One su se namnožile od poraza sedamdesete, od ugovora koji se odnosi na metalurgiju i struju. Koliko je Alžašana našlo utočište u Parizu, bežeći pred hidrom sa šiljatim šlemom? Bilo im je draže da svoje pivo služe dragonima Republike nego Bizmarkovim vojnicima. Kiseli kupus će biti francuski ili ga neće ni biti.

- Želite li još piva, gospodine Ajfele?
- Odlično! I donesite mi još dvanaest.
- Ostriga?
- Očigledno!
- Spremno!
- Tata, još nisi završio ovih dvanaest.
- Znaš ti mene, uzimam unapred.
- Nemoj jesti tako brzo, zadavićeš se!
- Da, mama...

Kler se namršti. Ne voli kada joj se otac tako obraća. Ona se stara o celoj porodici, ali to je njena uloga starije sestre. Otkako im je pre devet godina umrla majka, ona je postala prava gazdarica u kući. Ali da je zove „mama“, to je već previše. I nije bilo smešno ni njemu ni njoj. Uostalom, shvatio je i spustio je svoju ruku natopljenu jodom na njenu.

– Izvini, dušo. Umem da budem veoma nespretnan.

Kler oseća kako se pred očevim osmehom njena srdžba topi. Otac i ćerka se obožavaju! „Oni su kao ruka i rukavica“, govorilo se po kuloarima firme *Ajfel* u Levaloa Pereu kada je Kler proveravala da li je otac dobro stavio kravatu ili kada bi mu donela hranu u korpi. Gistav je njen otac, ali i njen uzor i idol. Kada govori o njemu, njen ton postaje vatren.

„Ti si zaljubljena, tako mi svega!“, šalili su se ponekad prijatelji.

Kler bi tad slegla ramenima, nimalo šokirana.

„Na neki način. On je čovek mog života. Bar u ovom trenutku.“

Baš zato je večeras htela da ga vidi. Ugovorila mu je sastanak u *Pivnici na obali Rajne*, na Bulevaru Sen Žermen, pošto je znala da je to njegovo omiljeno mesto. Ono što treba da mu saopšti zaslužuje njegovu pažnju i naklonost. Mora, dakle, biti u svom elementu.

– Tata, htela bih da ti kažem nešto...

Ajfel je gleda nežno ali odsutno. Lakomo guta ostrige jednu za drugom, uz glasni zvuk od kog se svojevremeno njegova žena ježila.

„Gistave, ličiš na hobotnicu!“, govorila je ona, spremna da ode iz sobe. Kler je od majke nasledila gađenje prema njegovom ponašanju za stolom, ali danas mora otrpeti. Nije trenutak da vređa oca.

– Pusti me da pogađam – kaže Ajfel, gutajući još jednu ostrigu. – Napustićeš prava zbog umetnosti?

– Htela bih da se udam...

Kler ne veruje da je to izgovorila! Celo njeno telo podrhtava, ali samo je ona to primećivala. Gistav je zbog buke nije čuo.

– Molim, šta kažeš?

Kler se osmehnula i ponovila svoje reči naglašavajući svaki slog.

– Hte-la bih da se u-dam.

Ajfel ravnodušno sleže ramenima i uranja usne u kri-glu koju mu je kelner upravo bio doneo.

– Svakako, i to će se desiti jednog dana – kaže dok briše brkove. – Jedi, uzmi još ostriga! Jod je izuzetno zdrav. Za razvoj. Za sve.

– Tata...

Da li Gistav to namerno radi? Ponekad se ponašao kao pravo derište koje zaslužuje da dobije po turu. Izvanredno je postupio kada ju je oslovio sa „mama“...

Kler se bila spremala da povede bitku, kada im je prišla jedna senka.

Upravo je ona poverila Ortaku Žanu da će ovde ručati sa ocem, ali ga je i molila da ih ne uznemirava. Danas joj je to bilo važnije nego ikada. Čoveka uvek izdaju njegovi najbliži. Inženjer i bivši tesar rade zajedno već deset godina i Žan je postao deo porodice. Bar je Kler verovala da je tako.

Nažalost, Ortak više nije dobri usvojeni stric. Premoreni saradnik je seo i, ne pogledavši u Kler, stavio dokumente na sto, ne obazirući se na fleke i krugove.

– Jesi li ručao? – pitao je Ajfel.

I pre nego što je ovaj stigao da odgovori, Gistav je doviknuo:

– Dvanaest ostriga za gospodina! – i otvorio novine koje je Ortak držao pod rukom. – Da li govore o američkom redu? Ima li fotografija?

– Verovao sam da ne mariš za počasti.

– Marim za počasti, ali ne i za publicitet. Nećeš mi valjda protivrečiti?

Dok njen otac pregleda svaku stranicu *Figara*, Kler oseća da joj se mišići grče. Ortak napokon primeti mladu ženu i seti se da nije izabrao dobar trenutak. Blago joj se izvini, ali Kler ne skida pogled sa oca.

– Tata, možemo li da razgovaramo?

Ali otac je ne sluša. Ortak mu je pružio dokumente i inženjer potpisuje svaku stranicu.

– Žao mi je, Kler – izvinjava se Ortak, kome je neprijatno.

– O, da, znam...

Kler dobro zna tu nepopravljivu *koncentraciju* koja ga čini gluvim za sve. „Budite ono što jeste, ono što radite. Nikad se ne rasplinjujte, razumete li, deco?“

„Da, tata...“

Ajfel iznenada snažno gurne jedan dosije prema Ortaku.

– Kasnije, ti pregovaraj. Ne plaćam za to.

Zatim, pošto je potpisao još nekoliko dokumenata, Ajfel se ponovo sručio na klupu kao sportista posle velikog napora; ozbiljna lica, on je u jednom cugu ispraznio pola krige.

Kler nema volje da nastavi bitku. Njen otac je talentovan da sve pokvari.

Oklevao je da li da krene, bio je pomalo zbunjen – pošto je pokvario slavlje, ne bi li bilo kukavički da sada naglo ode? Ortak se obrati Gistavu:

– Da li si razmislio o Svetskoj izložbi? O spomeniku? Ajfel prezrivo odmahne rukom.

– Nećeš valjda opet. Mene zanima metro.

Spustivši ruku na ćerkinu, dodaje:

– Kler, kaži mu da je metro moderan.

Ona ponavlja kao kenjkavi papagaj: „Metro je moderan, Žane“, ali Ajfel ne prepoznaje ironiju u ćerkinom glasu. Naprotiv, on zadovoljno odobrava pošto je dobio podršku.

Kler se uspravi na stolici i namigne Ortaku rekavši:

– Ipak, ideja o spomeniku zvuči uzbudljivo.

Ajfel je iznenađen, dok Ortak prihvata loptu:

– Uveravam te da treba prihvatiti spomenik. U tome je prestiž.

Još jedna reč koja iritira arhitektu. Prestiž! Vidi, molim te!

– Objasni mi kakva je korist od toga da se podigne građevina koja ničemu ne služi i koja će biti demontirana.

– To je privremeno? – začudi se Kler.

– Dvadeset godina – promrmljao je njen otac. – Dru­gačije rečeno – sekunda.

Ortak steže vilice, ali ne priznaje poraz.

– Sećaš li se Keklenovog i Nugijeovog projekta?

Ajfel se pretvarao da se priseća, iako je već dobro znao o čemu govori njegov saradnik. Ta kula mu je delovala baš nezahvalno, bezizražajno, i odmah je od svojih zaposlenih zahtevao da pronađu nove ideje.

– Taj stub koji nam pokušavaju prodati već mesecima? Nadam se da se šališ.

– Zaslužuje da ga ponovo pogledaš.

Ajfel slegne ramenima.

– Kula. Ali kula ne služi ničemu.

– Možda, ali vidi se izdaleka.

Na tu primedbu Ajfel učuta i zamisli se. Kler to iskoristi da ustane od stola.

– Ostaviću vas.

Gistav joj se nežno osmehne.

– Jesi li sigurna, dušo?

– Sigurna u šta?

– Zar nisi htela da razgovaraš sa mnom?

Njen otac je nemoguć! Želela je da joj majka ustane iz mrtvih i dobro ga izriba.

– Ne radi to – mrmljala je razočarano.

Iako je ljuta, poljubi oca, a miris njegovog parfema ublažava njeno loše raspoloženje. Uspeva čak i da se nasmeši i dobaci dok se udaljava između stolova punih piva i kiselog kupusa:

– Razgovaraćemo uskoro, tata.

– Kad god želiš, dušo.

Ortak je gleda kako nestaje iza velikih kružnih vrata. Onda posmatra ljude koji komentarišu njenu siluetu, posmatraju njene obline, došaptavaju se o njenim bokovima, uprkos tome što ona ima strogo držanje. Za susednim stolom tri gospodina upiru prstom u nju, sugestivno gestikulirajući.

– Tvoja ćerka se stvarno promenila.

– Misliš?

– Postala je prava žena...

Na te reči Ajfel iznenađeno odvaja pogled od ostriga.

– Žena? Stvarno?

Bordo, 1859. godine

Pauls je bio u pravu – ne dolazi u obzir da se razboli. A i ne može izaći pred Buržea odeven kao geak. Brzo se doterao kod kuće, navukao suhu odeću, očešljao se navrat-nanos, pa se čak i obrijao. Njegov otac nosio je bradu i Gistav je smatrao pitanjem časti da ponudi glatku i prkosnu bradu, koju devojke Bordoa nisu simpatisale kada bi na kraju dana seo za sto na terasi kafea.

Ali Gistav Ajfel danas ne ide u kafe. Ušao je – iako ga nisu pozvali! – u jednu od najljepših kuća u gradu, malo udaljenu od centra. To je jedno od najveličanstvenijih zdanja podignutih u vreme starog režima, kakva su pripadala nekolicini lokalnih aristokrata, a koja su bogati trgovci, često po niskoj ceni, otkupili posle Revolucije. Stari vlasnici su bili ili u egzilu ili su im odrubili glavu – bilo je to vreme za dobre poslove. Ajfel nije znao poreklo Burževog bogatstva, ali svakako je bilo ogromno. Ogledalo

se u veličanstvenoj fasadi, cvetnom vrtu, velikom parku i baletskim pokretima posluge, koja se gibala sa uvežbanom gracioznošću, poput mravinjaka. Videvši ga kako dolazi centralnom alejom, koja vodi do ograde, majordom je krenuo da ga dočeka. Bio je to mali, kruti čovek ugaslog pogleda, koji je podražavao britanski akcenat.

– Mogu li vam pomoći, gospodine?

– Idem kod Buržea.

Nimalo iznenađen slugom, koji ga je odmerio od glave do pete, kao da procenjuje njega i njegovu eleganciju.

– Da li vas očekuju?

– Ne, ali hitno je – rekao je Gistav osorno i s nestrpljenjem. – Tiče se mosta.

– Mosta? – iznenadio se majordom.

– Da, na Garoni. Radim sa gospodinom Pauelsom.

Sluga se razvedrio i dao znak Gistavu da pođe za njim.

Istog časa su došli i drugi – jedan nesumnjivo bogat par mladih iz Bordoa, koji pozdravi slugu sa „Dobar dan, Žorže“, a on uzvрати sa „Dobar dan, gospodine grofe, gospođo grofice“ pre nego što su se popeli stepenicama koje vode do glavnog ulaza.

Ajfel je škrgutao zubima kada je shvatio da ga Žorž vodi na zadnji ulaz. Trebalo je proći kroz perionicu, ostavu, kuhinju, sresti se sa prezaposlenim sobaricama, slugama koje su nosile poslužavnike, drugim lakejima, koji ga nisu udostojili ni pozdrava, pa nije ni on pokušao njih da pozdravi.

Kada su stigli u glavni hol – toliko ići unaokolo da bi se tu stiglo! – Gistav je prepoznao glas. Taj grubi, hrpavi glas, neobično seljački za pripadnika više klase. Glas

jednog džambasa. Već je po leđima prepoznao tu četvrtastu siluetu, koja je više podsećala na nosača sa pijace ili trgovca na bazaru nego na jednog bordovskog bogataša. Luj Burže je već tri puta obišao gradilište pasarele, koje je snabdevao drvima. Svašta se pričalo o tom čoveku, o njegovom bogatstvu i metodama. U svakom slučaju, sreća mu se očigledno osmehnula, pošto je ambijent njegove kuće bio zastrašujuće bleštav.

Luj Burže je stajao nasred ulaza, na pola puta između dvokrilnih vrata i luksuznog stepeništa koje je vodilo na spratove. Mahao je rukama grmeći:

– Nećeš valjda opet o tome! Jedna mlada žena ne nosi pantalone!

– Ali, tata, ništa vas ne košta, pogledajmo...

– Ništa od toga, dobro znaš.

Čuje se glasan smeh.

– Posećivaćete me u zatvoru.

Gistav je video kako se jedna silueta odvaja od kolosa pre nego što se uputila stepenicama poput vile. Skoro da nije ni dodirivala tlo. Na trenutak je stala i vratila se, naslonila se na ogradu i sevnula mačjim očima. Zatim se provokativno nasmejala ocu.

– Adrijen, molim te, budi ljubazna.

– Ja *jesam* ljubazna – smejala se i dalje, a onda je nestala na nekom od spratova.

Burže je slegao ramenima i promrmljao pogledavši u svoj džepni sat. Tek tada je primetio nepoznatog čoveka.

– Šta vi hoćete?

Ali čovek mu nije odgovorio, još uvek zagledan u stepenište sa kog je vila prebrzo nestala.

– Žorže, znaš li ti išta o ovome?

Majordom je blago dotakao Gistava da bi ga vratio u stvarnost. Buržeovo debelo, zadržglo i crveno lice našlo se tik pored njegovog i osetio je težak dah uhranjenog građanina.

– Dolazim zbog skela.

Burže je stao nepomično, gledajući priglupo.

– Zbog skela?

– Onih za most na Garoni.

Njegov pogled se razbistri.

– Most... Ko ste vi?

– Gistav Ajfel.

Na pomen tog imena Luj Burže se uspravio i nestala je sva neotesanost. Uzeo ga je za ruku uz široki osmeh i srdačno se rukovao s njim.

– Junak dana? Od jutros samo o vama pričaju.

Ali Gistav nije došao da bere lovorike.

– Upravo tako, gospodine Burže. Nedostaje nam drveta. Zato sam došao. Treba nam još, mnogo više...

Činilo se da taj detalj nije bio važan Buržeju, koji je napravio neusiljeni gest.

– Nema problema. Videću to sa Pauelsom – rekao je, praveći se da se vraća svojim poslovima.

– Ne. Treba mi odmah.

Grmalj je ponovo stao povrativši svoju tromost, kao da postoji sklad između vedrog, okretnog duha i nezgrapnog tela. Osmeh mu se vratio i on je ispitivački odmerio Gistava, kao što je to, kada je stigao, učinio i majordom. Inženjer se osećao kao da je zarobljen ispitivanjem.

– Tako znači? – rekao je Burže. – Ostanite na ručku! Na miru ćemo porazgovarati o svemu. Da? Žorže, neka dodaju još jedan pribor.

Ti buržuji su nemogući! Nenaviknuti da im se protivreči, oni postavljaju pitanja i sami odgovaraju na njih. Nesumnjivo su zbog toga dobri u pregovaranju – uvek su korak ispred vas.

Gistav se spremao da ponovi kako je došao zbog drveta, kada su se vrata trpezarije širom otvorila. Svi su već sedeli i jedno „napokon, tata!“ odzvonilo je kao pesma.

– Idete li? – Burže je bio nestrpljiv.

Ajfel je prilično nespretno pošao za njim.

– Dragi prijatelji, imamo gosta iznenađenja!

Ajfel je među prisutnima odmah prepoznao mačje oči.

Pariz, 1886. godine

Kula je tu, na velikom stolu od mahagonija, izgubljena među gomilom dosijea koje treba overiti, držačima za olovke, šoljicama sa ostacima nepopijene kafe. Dvojica stoje u stavu mirno, povučeni i uplašeni. Ajfel posmatra maketu hodajući oko stola. Njegove oči analiziraju detalje, njegov mozak je projektuje u stvarnost, u prirodnu veličinu. Drži se kao zver koja kruži oko plena. Može je oboriti jednim pokretom.

Zatim stane i podigne glavu prema dvojici inženjera. Odlučno progovori:

– Ružna je.

Nugije se trgne, a Keklen počne da zastupa kulu i podseća da ona počiva na četiri noge, što omogućava da...

– Četiri, šest ili dvanaest, baš me je briga. Ako je ružna, ružna je!

Dva muškarca se ne pomeraju, bila su iznenađena i ponižena. Koliko juče, Ortak ih je hitno pozvao, zahtevajući

da prikažu projekat kule, koji je, međutim, Ajfel bio odbacio prošle godine. Trebalo je da naprave maketu za samo nekoliko sati.

„Prijetelji, možda je to prilika vašeg života. Ako pridobijete Gistava, vaša sreća!“

Probdeli su čitavu noć kako bi spremili tu lepu metalnu konstrukciju i postavili su je jutros u gazdin biro baš u trenutku kada je on stupio u preduzeće *Ajfel*.

A sada je njihov napor poništen tim jednostavnim epitetom – *ružno*.

Ajfelov biro je sav u staklu, poput akvarijuma. Sve se vidi iz susednih prostorija. Nagnute nad planovima, šestarima i proračunima, Keklenove i Nugijeove kolege, međutim, vide samo scenu. Uprkos svojoj plašljivosti, Keklen preuzima reč:

– Proračunali smo – može dosegnuti dvesta metara.

– Obelisk u Vašingtonu ima samo sto šezdeset devet metara – objašnjava Nugije.

Ovo još više razdraži Ajfela. Čini mu se kao da se nalazi pred decom koja pokušavaju da opravdaju neku izmišljotinu. Kod kuće se Alber i Eglantin zrelije ponašaju!

– Šta je sad posredi – ko će dostići veću visinu?

– Da! I bilo bi dobro da to budemo mi!

Ajfel netremice posmatra Keklena s mešavinom razdražljivosti i zabave. Veoma mu je drago što ga je izazvao. Ništa mu ne smeta kao ravnodušnost. Međutim, Keklen oseća kao da mu noge drhte i počinje da muca:

– Kad kažem *mi*... hoću da kažem Francuska.

– Francuska – kikoće se Ajfel – ništa manje!

Keklen grozničavo prilazi maketi i pokazuje na središnji deo pilona.

– Složićemo se da prvi sprat neće biti lak. Ali sve dalje je prava dečja igra.

Ajfel oseća kako njegovo interesovanje ponovo raste. Šta ako se nešto ipak može uraditi sa tom paukovom mrežom?

Njegov mozak iznova projektuje, razmatra i računa. Zamisao da objekat postave na obalu Sene, u Pitou, ne čini mu se ubedljiva. Uprkos svemu, on se okreće ka Ortaku, oslonjenom na staklo, koji još ništa nije rekao. On je i pozvao dvojicu inženjera i poslao ih u prvi red bitke. Sada, međutim, stoji nepomično, pošto dobro poznaje tu intelektualnu mehaniku – Gistav je u neprekidnom duelu sa samim sobom, svojim sumnjama i kontradikcijama. Vijadukt Garabi, mostovi na Garoni, Marija Pija, u Kibzaku, na Sulevru, u Verdenu, samo su odmeravanje snage između Gistava i njegove sopstvene odvažnosti. Tako će biti i sa kulom, ako je jednog dana i budu izgradili.

Međutim, onoga trenutka kada Ajfel uzme maketu i pruži je dvojici inženjera, Ortak oseća da njegovo samopouzdanje slabi.

– Suviše je kruto. Bez tajne i šarma. Želim tehniku, a ujedno i poeziju. Gospode! Tu smo da oduševimo, ali i da sanjamo. Spakujte svoj pilon i vratite se na posao!

Keklen i Nugije su bleđi. Iz susednih biroa ljudi sa osećanjem posmatraju dvojicu koja skrušeno napuštaju prostoriju, noseći svoje mrtvorodeno delo.

– Okrutan si, Gistave – kaže Ortak, koji je povukao jednu stolicu i sručio se na nju.

Ajfel ostaje uronjen u svoje misli, na brzinu crtajući forme i linije na velikom papiru koji pred njim leži.

– Nisam ja okrutan – takvo je vreme. Konkurencija je surova. Nije trenutak da čovek zaostane. Naš zanat nisu snovi!

Kada čuje ovo, Ortak zna da Gistav ne veruje ni u jednu jedinu reč. Da nema snova i vizija, realizacija bi bila nemoguća. Nisu li ga prozvali „pesnikom gvožđa“? Ali Gistav ne prihvata takvu prisnost.

– Znamo da napravimo dobar projekat – nešto korisno i demokratskično...

– I što će ostati iza nas – dopunjava Ortak, koji zna geslo svog prijatelja. – Znam, Gistave.

Znajući da trabunja, Ajfel se osmehne. Ipak, bio je to jedini način da dođe do neke ideje – da je prikuje za duh kao što se povezuju dva parčeta metala.

– Da li si se raspitao? – nastavlja inženjer.

– O čemu?

Ajfel nikako ne voli kada sagovornik izgubi nit njegove misli, čak i ako je on ne izgovori.

– Metro, Žane. Govorim ti o metrou.

– To je komplikovano. Grad Pariz i Vlada se ne slažu. Svako je ostao pri svom stavu i projekat je stao.

To ne predstavlja prepreku za Gistava. Suprotstavljao se poplavama, uraganima i liticama – neće ga administrativna sporenja sprečiti da napreduje!

– A od koga sve zavisi? Ko vodi projekat Svetske izložbe?

– Ministar trgovine.

– Eduar Lokroa? Treba mu se samo približiti.

Gistav je ponekad bio detinjast. Navikao je da mu Ortak pripremi teren.

Ajfel ustaje i odlazi do čiviluka na drugoj strani prostorije. Na trenutak pogleda kroz prozor. Njegova mala

košnica vri, uprkos kiši. Radnici nose metalne podupirače, arhitekti trče iz jednog biroa u drugi, dobavljači na svojim konjima jure kao vihor, činilo se da svi već kasne.

„Budite uvek za sekund brži, čak i kad spavate“, često im je ponavljao. „Nikad ne dozvolite da vas prestignu“, bila je još jedna deviza, a imao ih je mnogo. Njegova sirota deca nisu mogla više da žive od aksioma i formula.

„Tata, pusti nas da dišemo“, često je govorila Kler. Slatkorečivost joj nije jača strana. A zna koliko on voli svoju porodicu, svoj temelj i stenu. Ipak, Gistav Ajfel je zahtevan čovek, ali najpre je takav prema samom sebi. Zato nikada ne dozvoljava sebi da se opusti. Sresti se sa ministrom trgovine? Nema problema!

Vadeći novine iz džepa mantila, on ih širom otvara na velikom stolu i pokazuje na potpis ispod jednog članka.

– On!

Ortak stavlja svoj monokl. Reč je o članku o Svetskoj izložbi čiji autor deluje veoma upućeno.

– Ko?

– Znaš li to ime?

Ortak se naginje napred.

– Antoan de Restak? Da, on je trenutno jedan od naj-
uticajnijih kolumnista.

– Bili smo zajedno na pripremnim studijama u *Sen Barbu*.

Ortak je veoma iznenađen.

– Znae se?

– Znam da to nije isto, ali izgleda da se dobro poznaje sa ministrom.

Žan se oglasi i uzima novine kako bi pažljivije pročitao članak.

– Potvrđujem. Restak sve zna pre ostalih. Plaše ga se svi u državi. Mora biti da zna previše o mnogim ljudima.

Osetivši da je izrazio potajni strah, Ortak oprezno savije novine i ponovo sedne.

– Dobro se znate? Hoću reći, bili ste prijatelji?

Ajfel se ponovo okrene ka prozoru. U oblacima vidi oblike koji ga podsećaju na mladost. Reklo bi se da je dobro poznavao Restaka. Kao što dobro poznaje bančenje, studentske ludosti i besane noći.

– Imali smo isti ukus za devojke i pivo.

Oči mu blesnu i obliže usne.

– Čak smo ih dovodili i u internat.

– Devojke?

Ajfel prasne u smeh.

– Nismo devojke, sa njima smo se viđali napolju.

Ortak ga više ne sluša. Šta god da su drugari nekada radili, sada ga zanima samo da ih spoji. Danas više nego ranije.

– Organizovaću to.

Bordo, 1859. godine

Ručak je bio ukusan, a atmosfera opuštena. Gistav se prisećao izvesnih obroka u Dižonu, kada su ga roditelji vodili na ručak kod gradskih buržuja. Bio je to zadatak po kazni, kada se mladić uzdržavao od zevanja i podnosio mlake logoreje kaćiperki koje su mu govorile o ukrasima i vrtlarstvu. Ali danas nije bilo ničeg sličnog. Luj Burže je voleo da se okružuje mladima i životnom radošću i Gistav je shvatio da on svakog dana za trpezom prima prijatelje i bližnje. Bilo ih je dvanaestak oko tog velikog, bogato ukrašenog stola. Burže je sedeo na čelu. Na suprotnoj strani njegova supruga se starala o gostima s diskretnom blagonaklonošću. Crnomanjasta, vrlo izveštačena, bez sumnje mladolika, posedovala je odmerenu krutost potčinjene žene, uprkos pogledu kome ništa nije izmicalo. Nekolicina prijatelja koja je slučajno naišla – među njima su bili i oni koje je sreo na ulazu – ovde se osećala kao kod svoje kuće. A tu je bila i Adrijen, vila sa mačjim očima.